

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI

İLKOKUL

Özel Eğitim ve
Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

german
cooperation
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Financed by
KFW

**AKRAN
ZORBALIĞI
FARKINDALIK
PROGRAMI**

İLKOKUL

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI İLKOKUL

1. Baskı: Ankara, 2021

ISBN: 978-975-11-5863-5

Genel Yayın No: 7732

Yardımcı Kaynak Dizi Yayın No: 1740

Yayın Yönetmeni: Mehmet Nezir GÜL

Editör: Dr. Murat AĞAR • Ebubekir AYDIN

Yazar: Dr. Öğr. Üyesi Yasin YILMAZ • Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER

Destekleyenler: Prof. Dr. Aysun DOĞAN • Doç. Dr. Raşit AVCI
Dr. Öğr. Üyesi Demet VURAL YÜZBAŞI • Dr. Öğr. Üyesi Fatoş BULUT ATEŞ

Yayına Hazırlayan: Uzm. Psk. Dan. Elif Asena YILDIRIM • Uzm. Psk. Dan. Emine ATLAY
Serap ERDEĞER • Murat TANRIKOLOĞLU

Tashih: Erdoğan MURATOĞLU

Baskı:

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Gazi Mesleki Eğitim Merkezi Matbaası
Adres: Emniyet Mahallesi, Abant 1 Caddesi, No:12, Yenimahalle/ANKARA
Tel:0312 212 62 18

Bu yayın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından UNICEF'in finansal desteği ile hazırlanmıştır. Yayında beyan edilen görüşler kişilerin kendi sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

- 04 Programın Genel Amaçları
- 04 Programın Uygulanması
- 05 Program Uygulanırken Dikkat Edilecek Noktalar
- 06 Özel Eğitim İhtiyacı Olan Çocuklar ve Uzaktan Eğitim İçin Ek Bilgi ve Uyarılar
- 06 Programın Değerlendirilmesi
- 07 Program Yapısı
- 08 Oturumlar
- 09 Oturum-1 (Fark Et)
- 13 Form-1 Akran Zorbaliğı Etkinlik Kâğıdı-Uygulayıcı Formu
- 14 Form-2 Akran Zorbaliğı Etkinlik Kâğıdı-Öğrenci Formu
- 16 Oturum-2 (Arkadaşımı Anlıyorum)
- 22 Form-3 Akran Zorbaliğindeki Roller ve Duygular Sunumu – Uygulayıcı Formu
- 24 Form-4 Akran Zorbaliğı Bulmacası
- 26 Oturum 3 (Başa Çıkıyorum)
- 27 Form-5 Akran Zorbaliğı Durumlarıyla Başa Çıkma Formu
- 30 Form-6 Akran Zorbaliğı Durumlarında Yapmamız Gerekenler Sunumu
- 31 Form-7 Güvенеbileceğimiz Kişiler Etkinlik Formu
- 32 Oturum 4 (Sessiz Kalma)
- 38 Oturum 5 (Kendimi Değerlendiriyorum)
- 43 Form-8 Kendimi Değerlendiriyorum-Sorular
- 45 Form-9 Farkındalık Programı Uygulayıcı Değerlendirme Formu
- 46 Kaynakça

PROGRAMIN GENEL AMAÇLARI

- 1- Öğrencilerin, akran zorbalığı kavramını tanımlamalarını sağlamak.
- 2- Öğrencilerin, akran zorbalığı olan ve olmayan davranışları ayırt edebilmelerini sağlamak.
- 3- Öğrencilerin, bir akran zorbalığı durumunda karşılaşılabilecek üç farklı rolün farkına varmalarını sağlamak.
- 4- Öğrencilerin, akran zorbalığına maruz kalan bir öğrenci ile empati kurabilmelerini sağlamak.
- 5- Öğrencilerin, akran zorbalığında izleyici ile empati kurabilmelerini sağlamak.
- 6- Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin, zorbalık ile nasıl baş edebileceğini öğrenmelerini sağlamak.
- 7- Akran zorbalığına tanık olan izleyicilerin, zorba davranışa maruz kalan öğrenciye nasıl yardım edebileceklerini öğrenmelerini sağlamak.
- 8- Akran zorbalığı davranışı gösteren öğrencilerin, yapması gereken zorbalık içermeyen davranışların farkına varmalarını sağlamak.

PROGRAMIN UYGULANMASI

Bu program rehber öğretmen/psikolojik danışman müşavirliğinde, sınıf öğretmeni tarafından öğrencilere uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Programın uygulanmasından önce rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından okul yönetimine, öğretmenlere ve velilere akran zorbalığı konusunda seminerler ve uygulanacak farkındalık programı hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca öğrenci oturumlarının uygulanması sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar ile ilgili öğretmenlerin bilgilendirilmesi sağlanacaktır. Programın uygulanması sürecindeki **görev ve sorumluluklar** aşağıda belirtilmiştir:

1. Okulda Akran Zorbalığı Farkındalık Programının planlanması ve yürütülmesi sürecinden okul müdürü sorumludur.
2. Akran Zorbalığı Farkındalık Programı uygulanması için gerekli tüm malzeme ve düzenlemeler okul yönetimi tarafından sağlanacaktır.
3. Rehber öğretmen/psikolojik danışman, veli ve öğretmen seminerlerini; sınıf öğretmeni (uygulayıcı) ise öğrenci oturumlarını yapmakla yükümlüdür.
4. Öğretmen ve veli seminerleri öğrenci oturumlarından önce yapılmalıdır.

5. Öğrenci oturumlarının ardışık günlerde yapılmaması şartı ile okulun şartlarına göre iki ya da üç hafta içerisinde tamamlanması esastır.

6. Akran Zorbalığı Farkındalık Programı uygulamaları sırasında yapılan paylaşımlarla ilgili **"gizlilik"** ilkesi dikkate alınmalıdır.

7. Rehber öğretmen/psikolojik danışman ve oturumları uygulayan öğretmenler farkındalık programının uygulanması sürecinde akran zorbalığı ile ilgili olarak ileri düzeyde etkilendiği tespit edilen öğrencileri ilgili kurum ya da kuruluşlara yönlendirmelidir.

PROGRAM UYGULANIRKEN DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

1. Oturumlarda yer alan bazı etkinlikler okuma yazma becerisi gerektirmektedir. Bu nedenle ilkokul 1. sınıf düzeyindeki uygulamalarda öğrenciler okuma yazma öğrendikten sonra programın uygulanması gerekmektedir.
2. Programın uygulanması sırasında öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak özellikle ilkokul 1. ve 2. sınıf düzeyinde sınıf öğretmenin süreci dikkatlice yürütmesi gerekmektedir.
3. Oturumların amaçları ve kazanımları tüm eğitim kademeleri için aynı olmakla birlikte oturumların işlenişi ilkokul 1. ve 2. sınıf düzeyinde farklılaşmaktadır. Bu nedenle uygulamayı yapacak uygulayıcı, farkındalık programı oturumlarına başlamadan önce, oturumları dikkatlice okuyup ön hazırlıkları tamamlamalıdır.
4. Oturumlar bir önceki oturumla bağlantılı şekilde planlanmıştır. Bu nedenle bir önceki oturumda eksik kalan bir nokta varsa bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.
5. Uygulamalar esnasında oturumlar için hazırlanan sunumların kullanılması faydalı olacaktır.
6. Oturumların uygulanmasında proje kapsamında hazırlanan hikâye kitaplarından faydalanılabilir.
7. Bazı oturumlarda akran zorbalığı ile ilgili örnek olaylar verilmiştir. Bu örnek olaylarda karakterleri temsil etmesi amacıyla öğrenci isimleri kullanılmıştır. Eğer uygulama gerçekleştirilen sınıfta benzer isimde öğrenciler bulunuyorsa, farklı isimler kullanılarak senaryoların ifade edilmesi uygun olacaktır.
8. Oturumlarda paylaşımda bulunma konusunda öğrencilerin gönüllülüğü esastır. Paylaşımda bulunmak istemeyen öğrenciler teşvik edilmeli, fakat zorlanmamalıdır.
9. Akran Zorbalığı Farkındalık Programı uygulamasında, öğrencilerin duyu ve

düşüncelerini ifade etmeleri önemlidir. Bu nedenle oturum uygulamalarında, olabildiğince fazla öğrenciye söz hakkı verilmesi, zaman kaygısıyla paylaşımların eksik bırakılmaması faydalı olacaktır.

10. Covid-19 (Koronavirüs) salgın hastalığı tedbirleri kapsamında, oturumlar uygulanırken fiziksel mesafe ve hijyen kurallarına dikkat edilmelidir.

ÖZEL EĞİTİM İHTİYACI OLAN ÇOCUKLAR VE UZAKTAN EĞİTİM İÇİN EK BİLGİ VE UYARILAR

1. Oturumlar uzaktan eğitime uygun şekilde tasarlanmıştır. Bununla birlikte uzaktan eğitime ilişkin özel bir durum söz konusuysa oturum içerisinde bununla ilgili bilgi verilmiştir.
2. Oturumlar, görsellerle desteklendiği için uzaktan eğitim ve özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için bu görsellerin kullanılması gereklidir.
3. Her oturuma ait bir sunum bulunmaktadır. Bu sunumlar yüz yüze ve uzaktan eğitimde oturum sırasında uygulayıcının kullanması amacıyla oluşturulmuştur.
4. Oturumlarda yer alan etkinlikleri anlamakta güçlük çeken öğrenciler için oturum süreci tekrar edilebilir.
5. Öğrenciler, oturumlara katılım konusunda teşvik edilmelidir.
6. Uygulayıcılar, gerekli durumlarda resim çizme ve yazı yazma konusunda öğrencilere yardımcı olmalıdır.
7. Uygulamalar sırasında öğrencinin bilmediği kavramlar proje kitapçığındaki bilgilerden faydalanılarak açıklanır.
8. Gönüllülük esas olduğu için özel eğitim ihtiyacı olan çocukların sürece katılmasına dikkat edilmelidir.

PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Akran Zorbalığı Farkındalık Programının etkililiğinin değerlendirilmesi amacıyla bazı ölçme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması esastır. Bu çalışmalar uygulayıcı tarafından sürecin ve farkındalık programının öğrenciler üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi şeklinde yürütülmelidir. Süreç değerlendirmesi uygulayıcı tarafından Akran Zorbalığı Farkındalık Programı Uygulayıcı Değerlendirme Formu doldurularak gerçekleştirilmeli ve rehber öğretmen/psikolojik danışman teslim edilmelidir. Akran Zorbalığı Farkındalık Programı oturumlarının tamamlanmasından sonraysa programın amaçlarına ulaşip ulaşmadığını tespit edebilmek amacıyla program kitapçığında belirtilen şekilde gözlem, anket vb. ölçme araçları ile değerlendirmelere yönelik çalışmalara devam edilmelidir.

PROGRAM YAPISI

1. OTURUM: Fark Et

- Öğrencilerin akran zorbalığı kavramını tanımlaması.
- Öğrencilerin akran zorbalığı davranışları ile saldırgan davranışlar arasındaki farkı anlaması.
- Öğrencilerin akran zorbalığı olan ve olmayan davranışları ayırt etmesi.

2. OTURUM: Arkadaşımı Anlıyorum

- Öğrencilerin akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığına tanık olan öğrencilerin rollerinin farkına varması.
- Öğrencilerin bu rollerdeki bireylerin ne hissettiklerini anlayabilmesi.

3. OTURUM: Başa Çıkıyorum

- Öğrencilerin bir akran zorbalığı olayı yaşandığında; akran zorbalığı davranışını gösterenlerin ve akran zorbalığına maruz kalanların ne yapmaları gerektiğinin farkına varması.

4. OTURUM: Sessiz Kalma!

- Öğrencilerin izleyici rolünde oldukları durumlarda ne yapmaları gerektiğinin farkına varması

5. OTURUM: Kendimi Değerlendiriyorum

- Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin ve izleyicilerin akran zorbalığı ile baş edebilmesi.

8

OTURUMLAR

1. OTURUM

FARK ET

AMAÇ

Öğrencilerin akran zorbalığı kavramını tanımlaması, akran zorbalığı davranışları ile saldırgan davranışlar arasındaki farkı anlaması ve akran zorbalığı olan ve olmayan davranışları ayırt etmesi

KAZANIMLAR

Bu etkinliğin sonunda öğrenciler;
Akran zorbalığı kavramını bilir.
Akran zorbalığı ve saldırganlığı birbirlerinden ayırabilir.
Akran zorbalığı olan ve olmayan davranışları ayırt edebilir.

MATERYAL

Tahta, kâğıt, kalem, sunum, FORM-1: Akran Zorbaliğı Etkinlik Kâğıdı-Uygulayıcı Formu, FORM-2: Akran Zorbaliğı Etkinlik Kâğıdı-Öğrenci Formu

YÖNTEM VE TEKNİK

Soru-cevap, tartışma, örnek olay

SÜRE

40 dakika

SÜREÇ

1. Tahta ikiye bölünür ve birinci kısma büyük harflerle ARKADAŞLIK kelimesi yazılır. Öğrencilere “Arkadaşlık denilince aklınıza neler geliyor?” sorusuyla etkileşim başlatılır.
 2. Öğrencilerden gelen cevaplar ARKADAŞLIK kelimesinin altına yazılır.
 3. Söz konusu kelime daha sonra sınıftan gelen cevaplar da dikkate alınarak, “Bizi dinleyen, bizimle oynayan, birlikte iken iyi vakit geçirdiğimiz ve bize karşı nazik olan kişilere arkadaş denir.” şeklinde tanımlanır.
 4. “Peki; bizi dinlemeyen, bizimle oynamayan, iyi vakit geçirmediğimiz ve bize karşı nazik olmayan kişilerin olduğu durumlarda ne olur?” sorusuyla etkileşime devam edilir. Gelen bütün cevaplar tahtanın diğer yarısına yazılır.
- Uygulayıcıya Not: Gelen cevaplar içinde eğer zorbalık ile ilgili bir davranış yoksa uygulayıcı tarafından bir kaç örnek eklenir.
5. “Bugün sizlerle zaman zaman çevremizde karşılaştığımız bir sorun hakkında konuşacağız. Bu sorunu daha iyi anlamak için öncelikle size bir hikâye okuyacağım.” diyerek hikâye okunur. (Görselleri öğrencilere göstermek amacıyla 1. Oturum için hazırlanan sunuma bakınız.)

6. "Emre ile Ali arasında bir sorun olduğunu anlıyoruz. Sizce bu öğrenciler arasında nasıl bir sorun var? Bu öğrenciler birbirlerine nasıl davranıyorlar?" sorusuyla etkileşim başlatılır.

7. Öğrencilerden yanıtlar alındıktan sonra tahtaya arkadaşlık başlığının yanına AKRAN ZORBALIĞI başlığı yazılır.

1-2 sınıf düzeyi için şu açıklama yapılır:

"Evet, bazı olumsuz davranışlar gördük fakat bu davranışları akran zorbalığı olarak değerlendirmemiz için birkaç konuyu açıklamamız gerekiyor. Kaba bir davranışın akran zorbalığı olması için güç dengesizliği olması, sürekli olarak aynı öğrenciye ve bilerek (kasıtlı) yapılması gereklidir. Bu şekilde yapıldığı zaman biz bu duruma akran zorbalığı diyoruz" denir. (1. Oturum için hazırlanan sunumdan faydalanınız.)

3-4 sınıf düzeyinde şu açıklama yapılır:

"Evet, bazı olumsuz davranışlar gördük fakat bu davranışları zorbalık olarak değerlendirmemiz için birkaç konuyu açıklamamız gerekiyor. Bu hikâyede üç tane özellik olduğunu bilmemiz lazım. Sizce bunlar nelerdir?" denir. Öğrencilerden cevaplar alınır. Her doğru cevap sonrasında verilen cevap tahtaya yazılır.

UYGULAYICIYA NOT: Bu noktada öğrencilerin zorbalığın üç temel özelliğini fark etmeleri beklenir. Bu özellikler şunlardır:

- Akran zorbalığında bir güç dengesizliği vardır.
- Akran zorbalığı tekrarlayıcıdır/sürekli.
- Akran zorbalığı bilerek yapılır (kasıtlıdır). (Daha fazla bilgi için ilgili okul rehberlik ve psikolojik danışma servisinden yardım alabilir ya da sunumu inceleyebilirsiniz.)

Öğrencilerden gelen cevapların bunlara benzer olması beklenir. Eğer öğrencilerden bu cevaplar gelmezse öğrencilere bu konuda yardım edilir.

9. Tahtada AKRAN ZORBALIĞI başlığı altındaki öğrencilerden gelen cevaplar içinde akran zorbalığı olmayan davranışlar silinir.

10. Daha sonra sınıftaki öğrencilerle birlikte tahtadaki zorbalık içeren davranışlar ve üç özelliği (8. madde) hakkında kısaca konuşarak süreç gözden geçirilir. Uygulayıcı tarafından sınıf düzeyine uygun şekilde "Sevgili öğrenciler, akran zorbalığı bir öğrencinin ya da öğrenci grubunun bilerek, isteyerek kendinden güçsüz bir başka öğrenciye birden fazla olmak koşuluyla (sürekli olarak) zarar vermesi ya da onu incitmesidir. Gördüğünüz gibi bu davranışların bazıları fiziksel (vurma, itme, çelme takma vb.), bazıları sözel (beceriksiz, şışko, dört göz vb.) ve bazıları da ilişkisel/ sosyal (oyuna almama, dışlama, görmezden gelme, umursamama) şeklinde olabilir." açıklaması yapılır. Eğer zorbalık ve özellikleri konusunda anlaşılmayan bir nokta varsa burada gerekli düzeltmeler yapılır.

11. Daha sonra ekteki "Form-2: Akran Zorbaliğı Etkinlik Kâğıdı-Öğrenci Formu" sınıf düzeylerine göre dağıtılarak mümkünse evde aileleriyle birlikte bunların zorbalık olup olmadığını konuşmaları söylenir. Çalışma kâğıdını gelecek ders için yanlarında getirmeleri istenir.

1 - Etkinlikte Kullanılan Hikâye:

"İkinci teneffüste Ali bahçede oyun oynanırken istediği oyun oynanmayınca Emre'nin topunu zorla elinden aldı ve okul bahçesinde rastgele topa vurarak sınıf arkadaşlarının oyun oynamalarını engelledi."

"Bir sonraki teneffüste ise çocuklar teneffüse çıkarken Ali, Emre'yi iterek düşürdü."

FORM 1

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI-
ETKİNLİK KÂĞIDI UYGULAYICI FORMU

AKRAN ZORBALIĞI ETKİNLİK KÂĞIDI-UYGULAYICI FORMU

- Emir okul bahçesinde koşarken istemeyerek Özgür'e çarptı. Özgür yere düştü ve dizleri kanamaya başladı. (Akran zorbalığı değil; Emir bilerek Özgür'e çarpsaydı akran zorbalığı olurdu.)
- Zengin bir ailenin çocuğu olan Ayşe evlerinde arkadaşlarıyla doğum günü düzenleyeceğine söyledi ve sınıftaki arkadaşlarını partiye çağırdı. Fakat Esra'ya "Zengin olmayanlar benim doğum günümüne gelemez!" diyerek onun gelemeyeceğini söyledi. (Akran zorbalığı değil. Ayşe, Esra'yı sürekli olarak dışlasaydı akran zorbalığı olurdu.)
- Teneffüste sınıf arkadaşlarıyla futbol maçı yaparken Erdem topa kötü bir vuruş yaptı. Bunun üzerine Burak "Öyle ucuz ve adi ayakkabılarla oynarsan böyle kötü vurursun!" dedi. Yanındaki Ahmet ve Sercan ise kahkaha atarak Erdem'e güldüler. Günün geri kalanında da Erdem ile dalga geçmeye devam ettiler. (akran zorbalığı)
- Üst sınıflardan Mehmet adlı bir öğrenci her teneffüste okul kantini sırasında sıraya geçen kendinden küçük çocuklardan zorla para istiyor. Vermeyenleri ise tehdit ediyor. (akran zorbalığı)
- Anıl sınıfına gitmek için merdivenlerden yukarı koşarken ayağı takıldı ve sırt çantasını düşürdü. Buse ona güldü. (Akran zorbalığı değil; davranışı Buse bilerek yapsaydı akran zorbalığı olurdu.)
- Esin ve Esra hazırlayacakları ödev için sınıfta birden bire tartışmaya başladılar. Sonra birbirlerine küstüler. Öğleden sonra ise barıştılar. (Akran zorbalığı değil.)
- Meryem sınıfa yeni gelen bir öğrencidir. Sınıf başkanı olan Ozan, Meryem ile pek anlaşamamaktadır. Ozan diğer sınıf arkadaşlarına Meryem ile bir daha konuşmamalarını söyler. (akran zorbalığı)
- Ece konuşma problemi yaşayan bir öğrencidir. Üst sınıflardan bu durumu fark eden Gizem teneffüslerde Ece ile şakalaşmaya başlar. Ece bu durumdan rahatsız olduğunu söylemesine rağmen Gizem dalga geçmeye devam eder. Bunun sonucunda Ece, Gizem'le karşılaşmamak için teneffüse çıkmamaya başlar. (akran zorbalığı)
- Murat kısa boylu bir öğrencidir. Tolga ve sınıftaki birkaç arkadaşı Murat'a "Cüce Murat!" diye bir lakap takarak sürekli dalga geçmektedir. (akran zorbalığı)
- Nöbetçi öğrenci Koray, teneffüste arkadaşlarını dışarı çıkartmaya çalışırken Asya sınıftan çıkmak istememektedir. Koray, çıkartmak için Asya'yı kovalamaya başlar. Bu sırada Asya sınıf arkadaşlarından Celil'in suluğuna yanlışlıkla çarparak onu yere düşürür ve suluk kırılır. (Akran zorbalığı değil)
- Eda oldukça başarılı ve sınıf arkadaşları tarafından çok oldukça sevilen bir öğrencidir. Ancak Yeşim, Eda'yı her teneffüs rahatsız etmekte ve eşyalarını, özellikle kalem kutusunu sürekli çöpe atmaktadır. (akran zorbalığı)

FORM 2

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI- ETKİNLİK KÂĞIDI ÖĞRENCİ FORMU (1-2 sınıflar için)

AŞAĞIDAKİ OLAYLARI OKUYUNUZ VE AKRAN ZORBALIĞI OLUP OLMADIĞINI X İLE İŞARETLEYİNİZ.

	AKRAN ZORBALIĞI	AKRAN ZORBALIĞI DEĞİL
1. Emir okul bahçesinde koşarken istemeyerek Özgür'e çarptı. Özgür yere düştü ve dizleri kanamaya başladı.		
2. Üst sınıflardan Mehmet adlı bir öğrenci her teneffüste okul kantini alışverişi için sıraya geçen kendinden küçük çocuklardan zorla para istiyor. Vermeyenleri ise tehdit ediyor.		
3. Anıl sınıfına gitmek için merdivenlerden yukarı koşarken ayağı takıldı ve sırt çantasını düşürdü. Buse ona güldü.		
4. Ece konuşma problemi yaşayan bir öğrencidir. Üst sınıflardan bu durumu fark eden Gizem teneffüslerde Ece'nin konuşmasıyla dalga geçmeye başlar. Ece bu durumdan rahatsız olduğunu söylemesine rağmen Gizem dalga geçmeye devam eder. Bunun sonucunda Ece, Gizem'le karşılaşmamak için teneffüse çıkmamaya başlar.		
5. Murat kısa boylu bir öğrencidir. Tolga ve sınıftaki birkaç arkadaşı Murat'a "Cüce Murat!" diye bir lakap takarak sürekli onunla dalga geçmektedir.		
6. Nöbetçi öğrenci Koray, teneffüste arkadaşlarını dışarı çıkartmaya çalışırken Asya sınıftan çıkmak istememektedir. Koray, Asya'yı çıkartmak için kovalamaya başlar. Bu sırada Asya sınıf arkadaşlarından Celil'in suluğuna yanlışlıkla çarparak suluğu yere düşürür ve suluk kırılır.		
7. Eda oldukça başarılı ve sınıf arkadaşları tarafından çokça sevilen bir öğrencidir. Ancak Yeşim, Eda'yı her teneffüs rahatsız etmekte ve eşyalarını, özellikle kalem kutusunu sürekli çöpe atmaktadır.		

FORM 2 AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI- ETKİNLİK KÂĞIDI ÖĞRENCİ FORMU (3-4 sınıflar için)

AŞAĞIDAKİ OLAYLARI OKUYUNUZ VE AKRAN ZORBALIĞI OLUP OLMADIĞINI X İLE İŞARETLEYİNİZ.

	AKRAN ZORBALIĞI	AKRAN ZORBALIĞI DEĞİL
1. Emir okul bahçesinde koşarken istemeyerek Özgür'e çarptı. Özgür yere düştü ve dizleri kanamaya başladı.		
2. Ayşe evlerinde arkadaşlarıyla doğum günü düzenleyeceğini söyledi ve sınıftaki arkadaşlarını partiye çağırdı. Fakat Esra'ya "Zengin olmayanlar benim doğum günümüne gelemmez!" diyerek onun gelemeyeceğini söyledi.		
3. Teneffüste sınıf arkadaşlarıyla futbol maçı yaparken Erdem topa kötü bir vuruş yaptı. Bunun üzerine Burak "Öyle ucuz ve adi ayakkabılarla oynarsan böyle kötü vurursun!" dedi. Yanındaki Ahmet ve Sercan ise kıkılda atarak Erdem'e güldüler. Günün geri kalanında da Erdem ile dalga geçmeye devam ettiler.		
4. Üst sınıflardan Mehmet adlı bir öğrenci her teneffüste okul kantini sırasında sıraya geçen kendinden küçük çocuklardan zorla para istiyor. Vermeyenleri ise tehdit ediyor.		
5. Anıl sınıfına gitmek için merdivenlerden yukarı koşarken ayağı takıldı ve sırt çantasını düşürdü. Buse ona güldü.		
6. Esin ve Esra hazırlayacakları ödev için sınıfta birden bire tartışmaya başladılar. Sonra birbirlerine küstüler. Öğleden sonra ise barıştılar.		
7. Meryem sınıfa yeni gelen bir öğrencidir. Sınıf başkanı Ozan, Meryem ile pek anlaşamamaktadır. Ozan diğer sınıf arkadaşlarına Meryem ile hiçbir zaman konuşmalarını söyler.		
8. Ece konuşma problemi yaşayan bir öğrencidir. Üst sınıflardan bu durumu fark eden Gizem teneffüslerde Ece ile şakalaşmaya başlar. Ece bu durumdan rahatsız olduğunu söylemesine rağmen Gizem dalga geçmeye devam eder. Bunun sonucunda Ece Gizem'le karşılaşmamak için teneffüse çıkmamaya başlar.		
9. Murat kısa boylu bir öğrencidir. Tolga ve sınıftaki birkaç arkadaşı Murat'a "Cüce Murat!" diye bir lakap takarak sürekli onunla dalga geçmektedir.		
10. Nöbetçi öğrenci olan Koray, teneffüste arkadaşlarını dışarı çıkartmaya çalışırken Asya sınıftan çıkmak istememektedir. Koray Asya'yı çıkartmak için kovalamaya başlar. Bu sırada Asya, sınıf arkadaşlarından Celil'in suluğuna yanlışlıkla çarparak suluğu yere düşürür ve suluk kırılır.		
11. Eda oldukça başarılı ve sınıf arkadaşları tarafından çokça sevilen bir öğrencidir. Ancak Yeşim Eda'yı her teneffüs rahatsız etmekte ve eşyalarını özellikle kalem kutusunu sürekli çöpe atmaktadır.		

2. OTURUM

ARKADAŞIMI ANLIYORUM

AMAÇ

Öğrencilerin akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığına tanık olan rollerinin farkına varması ve bu rollerdeki bireylerin ne hissettiklerini anlayabilmesi

KAZANIMLAR

Bu etkinliğin sonunda öğrenciler;
Bir akran zorbalığı durumunda karşılaşılabilecek üç farklı rolün farkına varır.
Akran zorbalığına maruz kalan bir öğrencinin hissedebileceklerinin farkına varır.
Akran zorbalığına tanık olan bir öğrencinin hissedebileceklerinin farkına varır.
Akran zorbalığı yapan bir öğrencinin hissedebileceklerinin farkına varır.

MATERYAL

Tahta, kâğıt, kalem, sunum, FORM-3 Akran Zorbalığındaki Roller ve Duygular Sunumu – Uygulayıcı Formu, FORM-4 Akran Zorbalığı Bulmacası

16

YÖNTEM VE TEKNİK

Soru-cevap, tartışma, örnek olay

SÜRE

40 dakika

SÜREÇ

1. Öğrencilerden Akran Zorbalığı Etkinlik Kâğıdı-Öğrenci Formlarını (Form-2) çıkarmaları istenir. Daha sonra bir önceki oturumda işlenen konuları hatırlatmak amacıyla öğrencilere “Akran Zorbalığı neydi?” sorusu sorularak etkileşim başlatılır. Öğrencilerle birlikte akran zorbalığı ve temel öğeleri ile ilgili konuşulduktan sonra verilen akran zorbalığı çalışma kâğıdındaki akran zorbalığı olabilecek ya da olamayacak davranışlar hakkında konuşulur. Bu aşamada öğrencilerin akran zorbalığı olan ve olmayan davranışları ayırt etmesi ile ilgili bir eksiklik varsa giderilir. (Burada gerektiği takdirde 1. etkinliğe ait sunum gösterilir.)

2. Uygulayıcı “Şimdi sizlerle akran zorbalığı konusunda bir hikâyeye okuyacağız/dinleyeceğiz.” diyerek etkinliği başlatır. (2. etkinliğe ait sunumdan faydalanılır.)

3. Uygulayıcı, öğrencilere hikâyede dikkatlerini çeken kişilerin/karakterlerin kimler olduğunu sorar.

4. Daha sonra hikâyedeki bu kişilerin/karakterlerin neler yaptıkları ve neler hissetmiş olabilecekleri sorularak etkinliğe devam edilir.

UYGULAYICIYA NOT: Birinci ve ikinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin duyguları tanımlamak için kullandıkları kelime sayısının sınırlı olacağı göz önüne alınarak uygulayıcının bu süreçte AKRAN ZORBALIĞI BULMACA'sında bulunan durumlar ve duygulara dikkat ederek öğrencilere rehberlik etmesi gerekebilir.

5. Öğrencilerin düşünceleri alındıktan sonra uygulayıcı, bir akran zorbalığı durumundaki roller olan akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığına tanık olan öğrencilerin kimler olduğu ve bu bireylerin neler hissetmiş olabileceği ile ilgili sınıf düzeyine göre hazırlanan sunuyu (Form-3) paylaşır/okur.

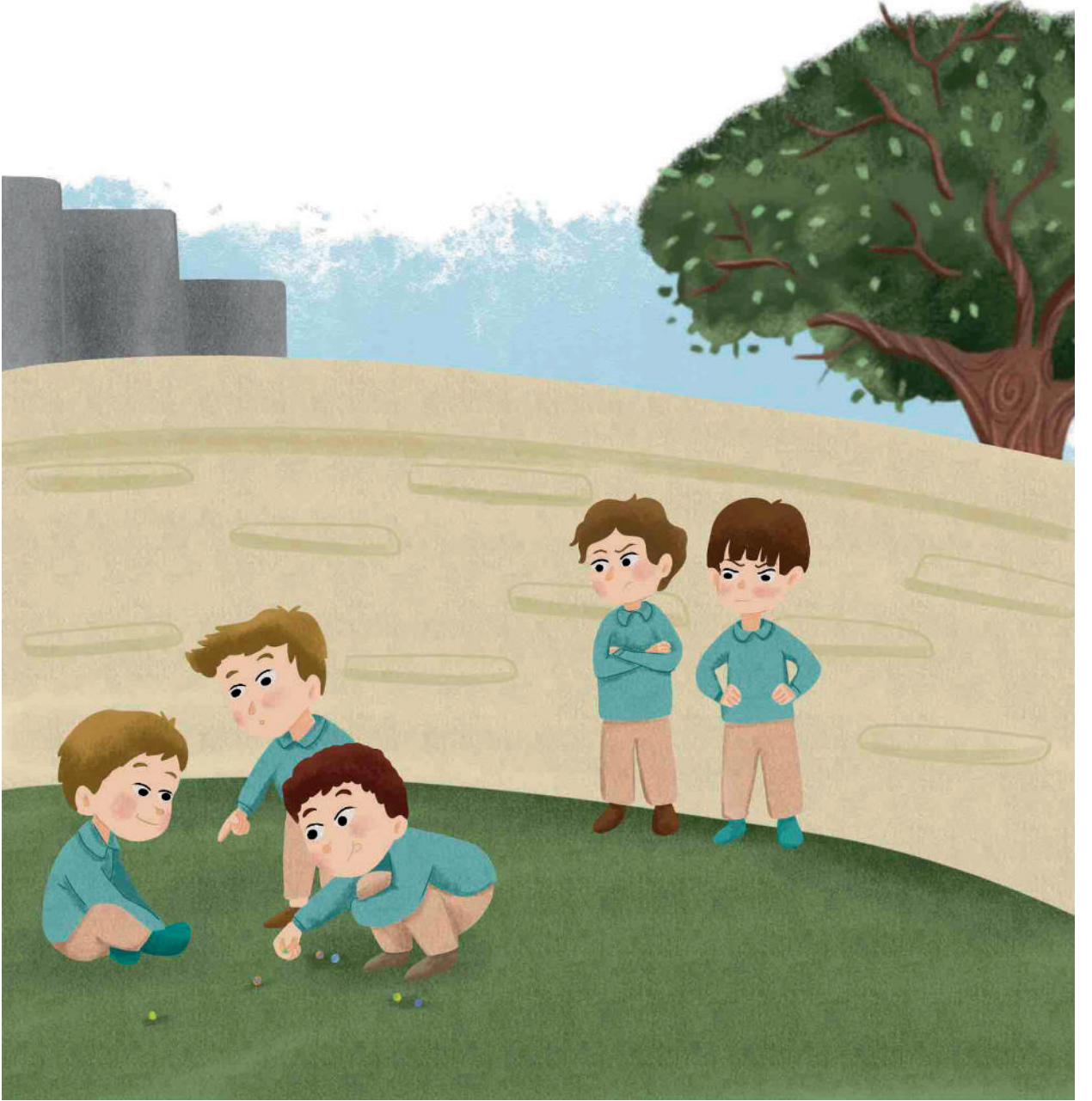
6. Uygulayıcı oturum sonunda akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve izleyicilerin kimler olduğunu ve bu kişilerin neler yaşadıkları ile ilgili özetleme yaparak etkinliği sonlandırır.

7. Öğrencilere evde yapmaları için AKRAN ZORBALIĞI BULMACASI (Form-4) dağıtılarak oturum sonlandırılır. Bulmacada boşta kalan kelimeler birleştirildiğinde "EL ELE VERELİM ZORBALIĞI YENELİM" sloganı oluşacaktır.

Bulmacada geçen kelimeler:

E	Z	O	R	B	A	L	I	K	L	S	E
A	L	A	Y	E	T	M	E	L	M	Ü	İ
A	G	E	V	U	R	M	A	V	U	R	S
R	Ü	K	A	S	I	T	L	I	T	E	İ
K	Ç	E	İ	T	M	E	R	E	S	K	M
A	L	D	I	Ş	L	A	M	A	U	L	T
D	Ü	L	S	A	Y	G	I	İ	Z	İ	A
A	M	Z	O	R	B	A	L	I	Ğ	I	K
Ş	G	Ü	Ç	S	Ü	Z	Y	E	N	E	M
L	L	İ	U	T	A	N	M	I	Ş	M	A
I	D	A	L	G	A	G	E	Ç	M	E	K
K	Y	A	R	D	I	M	E	T	M	E	K

2. Etkinlikte Kullanılan Hikâye:

Mehmet birinci sınıf öğrencisidir. İkinci dönem okul değişikliği yapmıştır. İlk zamanlarda yeni sınıfına uyum sağlamakta zorlanmış ancak arkadaş edinmeye başlamıştır. Mehmet arkadaşlarıyla tenffüslerde oyun oynamaya ve sınıfta kendini iyi hissetmeye başlamış. Fakat sınıflarında bulunan Doruk ve Barış, Mehmet'ten çok hoşlanmıyorlarmış.

Bir gün Doruk ve Barış Mehmet'in yanına giderek sınıftaki diğer öğrencilerin bulunduğu bir ortamda "Seni bu sınıfta istemiyoruz. Neden geldin bu sınıfa!" demişler. Bunun üzerine Mehmet ağlamaya başlamış. Barış da "Hemen ağlarsın zaten, bebeğin sen daha!" diyerek Mehmet'le alay etmiş. Diğer günlerde Doruk'un ve Barış'ın olumsuz davranışları devam etmiş ve Mehmet sınıfta pek fazla konuşmamaya başlamıştır.

Birkaç gün sonra derste öğretmen, Mehmet'ten kitaplarında bulunan bir hikâyeyi okumasını istemiş. Mehmet okurken birkaç yerde duraksamış ve okuyamamış. Bunun üzerine Doruk "Öğretmenim Mehmet okuma yazma öğrenmemiş. Başka sınıfa gitsin!" demiş. Sınıftaki bazı öğrenciler Doruk'un söylediğine gülerken bazı öğrenciler ise Doruk'un bu sözlerinden rahatsız olmuşlar. Öğretmen Doruk'u "Bu söylediğin hoş değil!" diyerek uyarılmış.

Birkaç hafta sonra ise bahçede oyun oynarlarken sınıf arkadaşlarından Can, Mehmet'in yanında yere düşmüş. Barış ve Doruk, öğretmenlerine Can'ı Mehmet'in düşürdüğünü söylemişler. Fakat bazı öğrenciler Can'ın kendisinin düştüğünü söyleyerek buna itiraz etmişler.

Akran Zorbaliğına Maruz Kalanlar:

- Akran zorbaliğına maruz kalanlar; akran zorbaliğı davranışına uğrayan öğrencilerdir. Zorbalık yapan öğrencilerin hedefinde bu öğrenciler vardır.
- Zorbalık yapanlar akran zorbaliğına maruz kalanların farklı özelliklerini kullanabilirler. (Ör: Gözlük kullanması, kilosunun az ya da çok olması, saç renginin farklı olması, kulaklarının büyük olması, boyunun yaşlılarından uzun ya da kısa olması gibi fiziksel özellikleri, isimleri ve soy isimleri, konuşma biçimlerinin farklı olması, sınıfa yeni gelmek ya da farklı ülkelerden gelen ve konuşulan dili çok iyi anlamaması, çok çalışkan ya da tembel öğrencilere -inek vb. lakapların takılması-)
- Akran zorbaliğına maruz kalan öğrenciler biraz utangaç ve içe kapanıktır. (Bu yüzden akran zorbaliğı yapanlar, bu davranışları onlara yapmak ister. Çünkü akran zorbaliğı olayını kimseye söyleyemeyeceklerini düşünürler.)
- Akran zorbaliğına maruz kalan öğrenciler ilk olarak ne olduğunu anlamayabilir ve kendini şaşkın hissedebilir.
- Akran zorbaliğına maruz kalanlar olumsuz bir davranışa uğradıkları için kendilerini üzgün ve mutsuz hissedebilir.
- Akran zorbaliğına maruz kalanlar kendilerini utanmış ve küçük düşürülmüş hissedebilirler (özellikle akran zorbaliğı sınıfta izleyiciler önünde yapıldığında).
- Kendilerine yardım edecek birileri olmadığını düşündükleri zaman kendilerini yalnız kalmış hissedebilir (Aslında yalnız değildirler. İzleyicilerin büyük bölümü akran zorbaliğına desteklemezler ve bu öğrencilerden destek alabilirler).
- Akran zorbaliğı ile nasıl baş edebileceklerini bilemedikleri için kendilerini çaresiz hissedebilirler.
- Kendilerine akran zorbaliğı yapan öğrenci ya da öğrencilere öfke duyabilirler.
- Akran zorbaliğının kendi suçları olduğunu düşünerek kendilerine kızabilirler.
- Akran zorbaliğı uzun sürdüğünde arkadaşlarını, sınıfını veya okulunu sevmemeye başlayabilirler.
- Akran zorbaliğı yapanlar ile aynı okuldaysa okulda da kendilerini güvende hissetmeyebilirler.

İzleyiciler:

- Akran zorbalığı durumlarında akran zorbalığını yapan öğrencinin yaptığı vurma, itme, alay etme, lakap takma gibi davranışları gören diğer öğrencilerdir.
- İzleyicilerden bazıları akran zorbalığı yapanların vurma, itme, alay etme, lakap takma gibi davranışlarını eğlenceli buldukları için bu davranışlara destek verebilirler (Bazı öğrencilerin üzüldüğü ve incindiği bir olayda eğlenceden söz etmek mümkün değildir).
- İzleyicilerden bazıları akran zorbalığına destek vermezlerse arkadaş grubundan dışlanabileceklerini düşünerek kaygılanabilirler.
- İzleyicilerden bazıları kendilerinin de akran zorbalığına uğrayacaklarını düşünerek kaygılanır ve bu nedenle sessiz kalabilir.
- İzleyicilerden bazıları akran zorbalığı olaylarının gerçekleşmesinden dolayı okulda kendilerini güvende hissetmeyebilir.
- İzleyicilerin çoğunluğu akran zorbalığı yapanların vurma, itme, alay etme, isim takma gibi davranışlarından mutsuz olur ve üzüntü duyar.
- İzleyicilerin bazıları nasıl baş etmeleri gerektiğini bilmedikleri için yardım edemeyebilir.
- İzleyicilerden bazıları ise akran zorbalığını önlemek için akran zorbalığına maruz kalanlara yardım edecek baş etme davranışları gösterir.
- İzleyiciler aslında çok büyük ve güçlü bir gruptur ve akran zorbalığını önleme gücüne sahiptir.

Akran Zorbalığı Yapanlar:

- Akran zorbalığı yapan öğrenci; akran zorbalığı davranışını yapan öğrencilerdir.
- Akran zorbalığı yapan öğrenci; diğer öğrencilere isim takarak, onlarla alay ederek, dalga geçerek bazen de fiziksel olarak onlara vurarak ve bu davranışları birden fazla kez tekrarlayarak zarar vermeye çalışır.
- Akran zorbalığı yapan öğrenci; çabuk öfkelenebilir ve öfke duygusunu kontrol etmekte zorlanabilir.
- Akran zorbalığı yapan öğrenci başkalarına karşı kaba davranır.
- Akran zorbalığı yapan öğrenci arkadaşlarının neler hissettiklerini anlamakta zorlanır.
- Akran zorbalığı yapan bazı öğrenciler; isim takma, alay etme, dalga geçme davranışlarını eğlenceli olduğunu düşündükleri için yaparlar ama bu davranışları akran zorbalığına maruz kalanlar için eğlenceli olmayabilir.
- Akran zorbalığı yapan bazı öğrenciler; kendilerini güçlü ve önemli hissetmek için isim takma, alay etme, dalga geçme davranışlarını yaparlar ama gerçekte bu onların güçlü oldukları anlamına gelmez.

FORM 4

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI- AKRAN ZORBALIĞI BULMACASI (1-2. sınıflar için)

Aşağıdaki akran zorbalığı ile ilgili öğrendiğiniz kelimelerin üstünü karalayın. En sonunda boşta kalan kelimelerle acaba ortaya ne çıkacak?

BULUNACAK KELİMELER:

ZORBALIK-SÜREKLİ-İSİM TAKMA-MUTSUZ-KASITLI-ALAY ETME-
VURMA-ARKADAŞLIK-GÜÇLÜ-GÜÇSÜZ-UTANMIŞ-DALGA GEÇMEK-
YARDIM ETMEK-SAYGI-DIŞLAMA-İTME

E	Z	O	R	B	A	L	I	K	L	S	E
A	L	A	Y	E	T	M	E	L	M	Ü	İ
A	G	E	V	U	R	M	A	V	U	R	S
R	Ü	K	A	S	I	T	L	I	T	E	İ
K	Ç	E	İ	T	M	E	R	E	S	K	M
A	L	D	I	Ş	L	A	M	A	U	L	T
D	Ü	L	S	A	Y	G	I	İ	Z	İ	A
A	M	Z	O	R	B	A	L	I	Ğ	İ	K
Ş	G	Ü	Ç	S	Ü	Z	Y	E	N	E	M
L	L	İ	U	T	A	N	M	I	Ş	M	A
I	D	A	L	G	A	G	E	Ç	M	E	K
K	Y	A	R	D	I	M	E	T	M	E	K

24

Z O R B A L I Ğ I

FORM 4

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI- AKRAN ZORBALIĞI BULMACASI (3-4. sınıflar için)

Bulmacada akran zorbalığı ile ilgili öğrendiğiniz kelimelerin üstünü karalayın. En sonunda boşta kalan kelimelerle acaba ortaya ne çıkacak?

E	Z	O	R	B	A	L	I	K	L	S	E
A	L	A	Y	E	T	M	E	L	M	Ü	İ
A	G	E	V	U	R	M	A	V	U	R	S
R	Ü	K	A	S	I	T	L	I	T	E	İ
K	Ç	E	İ	T	M	E	R	E	S	K	M
A	L	D	I	Ş	L	A	M	A	U	L	T
D	Ü	L	S	A	Y	G	I	İ	Z	İ	A
A	M	Z	O	R	B	A	L	I	Ğ	İ	K
Ş	G	Ü	Ç	S	Ü	Z	Y	E	N	E	M
L	L	İ	U	T	A	N	M	I	Ş	M	A
I	D	A	L	G	A	G	E	Ç	M	E	K
K	Y	A	R	D	I	M	E	T	M	E	K

Z O R B A L I Ğ I

3

OTURUM

BAŞA ÇIKIYORUM

AMAÇ

Öğrencilerin bir akran zorbalığı olayı yaşadığında, akran zorbalığı davranışını gösterenlerin ve akran zorbalığına maruz kalanların ne yapmaları gerektiğinin farkına varması

KAZANIMLAR

Bu etkinliğin sonunda öğrenciler;

Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler baş etme becerileri konusundaki seçenekleri fark eder.

Akran zorbalığı davranışı gösteren öğrencilerin arkadaşlarıyla güvenli etkileşim geliştirmeye yönelik davranışlarını fark eder.

MATERYAL

Tahta, kalem, kâğıt, sunum, FORM-5 Akran Zorbalığı Durumlarıyla Başa Çıkma Formu, FORM-6 Akran Zorbalığı Durumlarında Yapmamız Gerekenler Sunumu, FORM-7 Güvenebileceğimiz Kişiler Etkinlik Formu

YÖNTEM VE TEKNİK

Soru-cevap, tartışma, örnek olay

SÜRE

40 dakika

SÜREÇ

1. Bir önceki oturumdaki akran zorbalığı tanımı, akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığına tanık olan öğrencilerin rollerini ve duygularını hatırlatın.
2. Akran Zorbalığı Durumlarıyla Başa Çıkma Formlarından ilkinin (Form 5) öğrencilere dağıtın..
3. Öğrencilerle birlikte ilk örnek olayda bulunan akran zorbalığı durumunda zorbalığa maruz kalanların ne hissettiklerini, yapabileceği olumlu ve olumsuz davranışlarını söylemelerini ve yazmalarını isteyin.
4. Hemen ardından olumlu ve olumsuz davranışlar yapıldığında ne tür sonuçlarla karşılaşabileceklerini sorun ve yazmalarını isteyin.

UYGULAYICIYA NOT: Oturum uygulanması sırasında yeterli süre varsa ikinci ve üçüncü örnek olay 3. ve 4. basamağa uygun şekilde yürütülür.

5. Öğrencilerle her örnek olayı tek tek tartıştıktan sonra akran zorbalığı durumlarında akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığı yapan öğrencilerin yapması gereken davranışlarla ilgili sunumu (Form-6) paylaşarak etkinliği sonlandırın.

6. Daha sonra evde yapılması için Form-7 Güvenebileceğimiz Kişiler Etkinlik Formu dağıtılarak öğrencilerden akran zorbalığına uğrarlarsa veya akran zorbalığının gerçekleştiğini görürlerse, onlara yardım edecek güvenebilecekleri yetişkinlerin ve arkadaşlarının adlarını yazmalarını ve durumu aileleri ile konuşmalarını isteyin.

UYGULAYICIYA NOT: Form-7 Güvenebileceğimiz Kişiler Etkinlik Formu yoksa öğrencilerden defterlerinin bir sayfasına ellerini koymalarını ve bir kalem yardımıyla ellerinin şeklini çizmelerini isteyerek de formdaki işlemi yapabilirsiniz.

Akran Zorbaliğı Durumlarıyla Başa Çıkma Etkinliğı

Örnek Olay 1:
Ali her teneffüs kantinde Mehmet'i iterek sırasını almaktadır.

Sizce Mehmet ne hissetmiştir?

.....
.....
.....

Mehmet ne yapabilir?

Olumlu davranış

.....
.....
.....
.....

Olumsuz davranış

.....
.....
.....
.....

Bu yaptığı davranışın sonucu
ne olabilir?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Akran Zorbalığı Durumlarıyla Başa Çıkma Etkinliği

Örnek Olay 2:

Elif gözlük takan bir çocuktur. Sınıfındaki Ayşe onu her gördüğünde "Dört göz" diyerek onunla dalga geçmektedir.

Sizce Elif ne hissetmiştir?

.....
.....
.....

Elif ne yapabilir?

Olumlu davranış

.....
.....
.....
.....

Olumsuz davranış

.....
.....
.....
.....

Bu yaptığı davranışın sonucu ne olabilir?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Akran Zorbalığı Durumlarıyla Başa Çıkma Etkinliği

Örnek Olay 3:
Hakan, Arda'yı dışlayarak hiçbir oyuna almamaktadır.

Sizce Arda ne hissetmiştir?

.....
.....
.....

Arda ne yapabilir?

Olumlu davranış

.....
.....
.....
.....

Olumsuz davranış

.....
.....
.....
.....

Bu yaptığı davranışın sonucu
ne olabilir?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

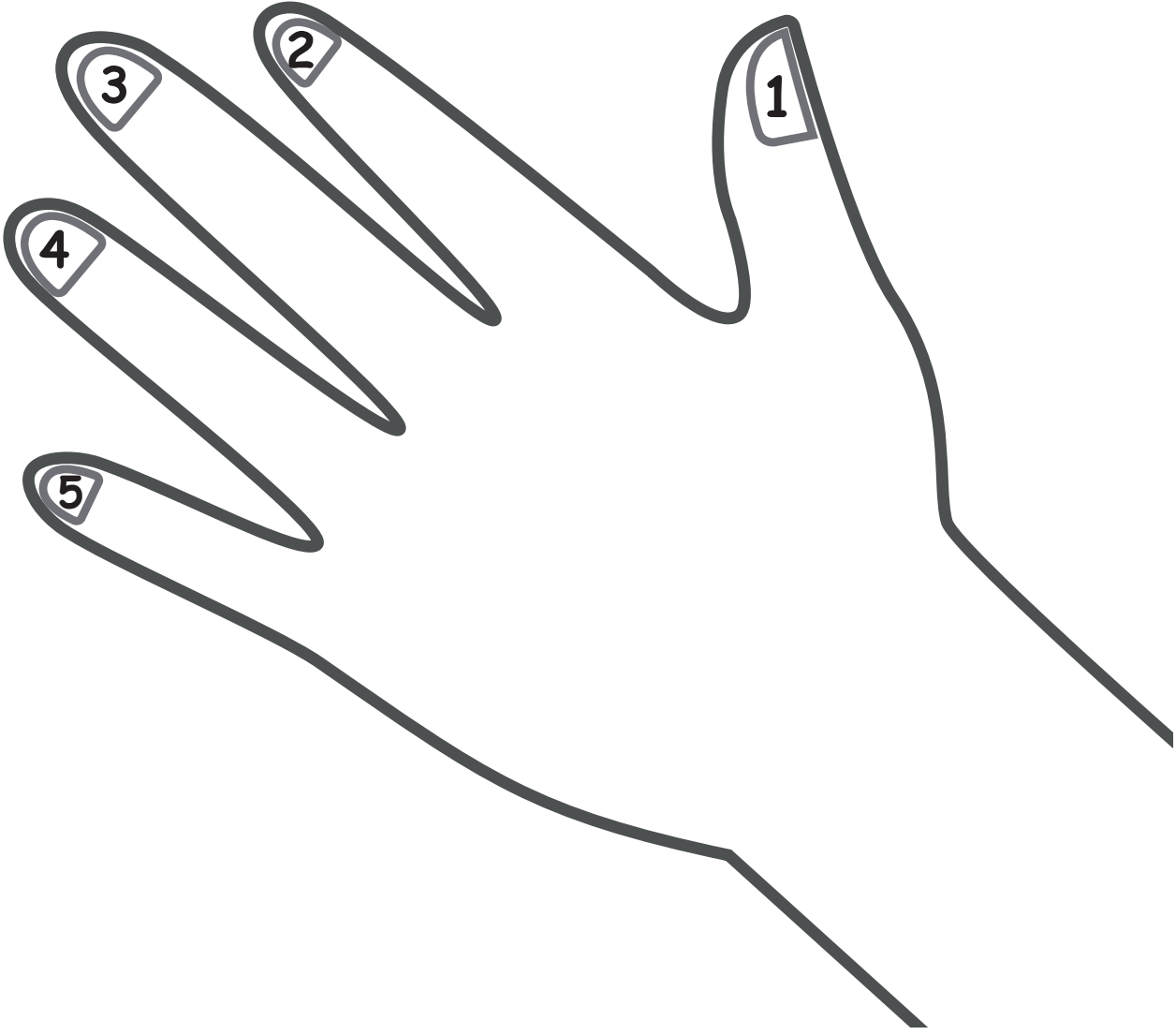
Akran zorbalığına maruz kalıyorsak ne yapabiliriz?:

- Akran zorbalığına uğradığımızda karşımızdakinin akran zorbalığını sona erdirmesi için kullanabileceği ifadeleri söyleyebiliriz. Bunların basit, doğrudan ve net olması gerekiyor, düşmanca değil (Düşmanca olursa biz de akran zorbalığı yapmış oluruz). Örneğin, "Beni yalnız bırak!", "Geri çekil!", "Bu iyi değil!", "Bu yaptığını öğretmenime/ anneme söyleyeceğim!", "Bunu yapma!" gibi.
- Akran zorbalığı davranışlarını güvendiğiniz bir yetişkine söyle.
- Arkadaş edinerek yalnız olmadığımızı göster.

Akran zorbalığı davranışı gösterdiğimizizi fark ederse ne yapabiliriz?:

- Akran zorbalığı davranışını hemen durdurmalıyız ve birbirimize karşı saygılı davranmamız gerektiğini hatırlamalıyız.
- Akran zorbalığı yaparak hatalı bir davranış yaptığımızı kabul etmeliyiz. Hatamızı düzeltmek için ne yapabileceğimizi düşünebiliriz. Mesela özür dileyerek doğru bir davranışta bulunabiliriz.
- Durumu düzeltmek için bir yetişkinden ya da arkadaşımızdan yardım alabiliriz.
- Eski hatalı davranışlarımız yerine yeni davranışlarda bulunarak olumlu, sağlıklı ilişkiler kurmak için çalışabiliriz. Bu sınıftaki herkesin arkadaşımız olduğunu unutmamalıyız.

FORM 7 AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI GÜVENE BİLECEĞİMİZ KİŞİLER ETKİNLİK FORMU

Bir akran zorbalığı durumunu paylaşabileceğiniz/anlatabileceğiniz kişilerin ismini yazınız.

4. OTURUM

SESSİZ KALMA

AMAÇ

Öğrencilerin akran zorbalığına tanık oldukları durumlarda ne yapmaları gerektiğinin farkına varması

KAZANIMLAR

Bu etkinliğin sonunda öğrenciler;
İzleyici rolünde oldukları durumlarda ne yapmaları gerektiğini fark eder.
İzleyici rolündeyken akran zorbalığına maruz kalanlara nasıl yardım edebileceğini fark eder.

MATERYAL

Tahta, kalem, sunum

YÖNTEM VE TEKNİK

Soru-cevap, tartışma, örnek olay

SÜRE

40 dakika

SÜREÇ

1. Öğrencilere bir önceki oturumda yapılan çalışma hatırlatılarak oturum başlatılır.
2. Daha sonra *"Hatırlarsanız bir akran zorbalığı durumunda 3 rol olduğundan bahsetmiştik. Bunlar akran zorbalığı yapan, akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığını izleyenlerdi. Bir önceki etkinliğimizde akran zorbalığı yapan ve akran zorbalığına maruz kalan çocukların neler yapabileceğini konuşmuştuk. Bugün ise akran zorbalığı durumlarındaki en önemli kişiler hakkında konuşacağız. Bunların kim olduğunu biliyorsunuz. Bunlara İZLEYİCİLER" denir ve tahtaya İZLEYİCİLER yazılır.*
3. Öğrencilere *"Sizce bir zorbalık durumunda izleyiciler ne yaparlar?"* sorusu sorularak etkileşim başlatılır. Öğrencilerden cevaplar alındıktan sonra şu açıklama yapılır: *"İzleyiciler, akran zorbalığı durumlarında önemli bir gruptur. Bazen izleyiciler hiçbir şey yapmadan, sessiz kalarak akran zorbalığı yapan öğrencinin olumsuz davranışına onay verirler. Bu da akran zorbalığı yapanlara daha fazla güç verir. Bununla birlikte farklı bir yol daha vardır. İzleyiciler akran zorbalığı sırasında veya sonrasında akran zorbalığına müdahale ettiğinde, akran zorbalığına maruz kalan çocuklara destek olurlar ve akran zorbalığını önlerler. Şimdi sizlerle karşılaşabileceğimiz bazı akran zorbalığı durumları karşısında neler yapabileceğimiz ile ilgili konuşmak istiyorum."* Ardından örnek akran zorbalığı durumları yansıtılır ve okunur. Öğrencilerle bu olaylar karşısında izleyici olarak neler yapabilecekleri tartışılır. (4. etkinliğe ait sunum paylaşılır.)

UYGULAYICIYA NOT: İlkokul 1. ve 2. sınıf öğrencileriyle çalışırken etkinlik süresi göz önüne alınarak ilk 3 örnek olay üzerinde çalışılacaktır.

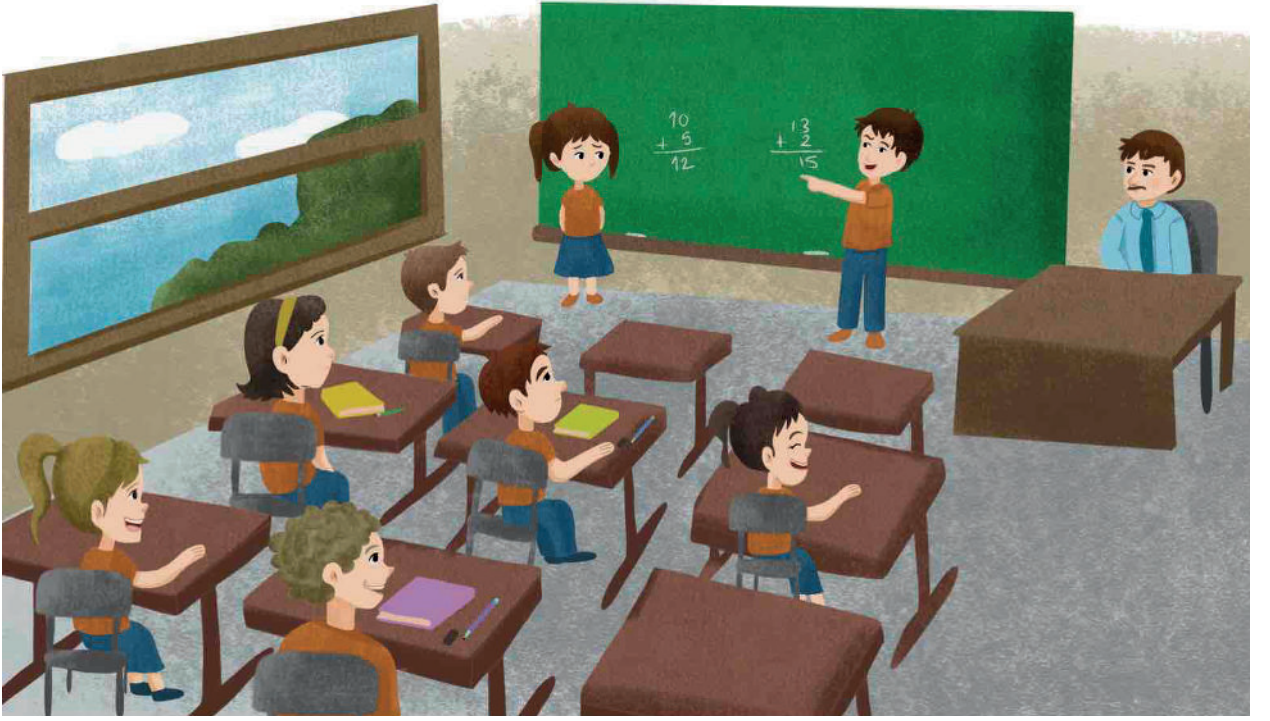
UYGULAYICIYA NOT: Öğrencilerin zorbalığa katılmaları istenen örnek olayla ilgili *"Zaman zaman akran zorbalığı durumlarına şahit olabilirsiniz, bazen de akran zorbalığı davranışı gösterenler sizin de akran zorbalığı yapmanızı isterler. Böyle durumlarda neler yapmalısınız? Neden böyle davranmalıyız? Akran zorbalığı yapanların bu isteklerine nasıl karşı koyabiliriz?"* şeklinde sorularla etkinlik zenginleştirilebilir.

4. Öğrencilerin tartışma sırasında aşağıdaki stratejilerden bahsetmeleri beklenmektedir. Eğer öğrenciler bu stratejilerden herhangi birini değerlendirmedilerse bu stratejiler hatırlatılır.

- Akran zorbalığına katılmayı reddedin.
- Akran zorbalığına maruz kalan çocuğa yardımcı olarak onu destekleyin.
- Akran zorbalığına uğrama durumunuz yoksa akran zorbalığına maruz kalan kişi adına, akran zorbalığına karşı çıkın ve konuşun.
- Akran zorbalığına maruz kalan çocukla birlikte ortamdan uzaklaşın, akran zorbalığı olayını güvendiğiniz bir yetişkine (öğretmeninize, rehber öğretmen/psikolojik danışmanınıza ya da anne babanıza) bildirin ve ondan yardım isteyin.

5. *“Arkadaşlarından farklı özelliklere sahip oldukları ya da yaptıkları bazı davranışlar nedeniyle bazı çocuklara akran zorbalığı davranışı gösteren çocuklar tarafından isim takılması, alay edilmesi, dalga geçilmesi ve tehdit edilmesi doğru bir davranış değildir. Akran zorbalığına maruz kalan olsak da akran zorbalığına izleyici olsak da akran zorbalığına karşı tavır almali ve ‘HAYIR!’ diyebilmeliyiz. Ancak unutmayın ki bu tür durumlarla baş edebilseniz dahi mutlaka başınızdan geçenleri güvendiğiniz bir yetişkine (öğretmeninize, okul rehber öğretmenine, psikolojik danışmanınıza ya da anne babanıza) anlatmanız son derece önemlidir. Bu bir şikâyet ya da ispiyonlama değildir; akran zorbalığını önlemektir.”* denildikten sonra oturum bitirilir.

4. Etkinlikte Kullanılan Örnek Olaylar:

34

Anıl'ın Elçin'le zaman zaman alay edip onu küçük düşürmeye çalıştığını gördünüz. Dün de ders esnasında Elçin tahtaya kalkıp soruyu çözemediğinde Anıl sınıfta Elçin'e "Tembel... Tembel... Tembel..." diyerek dalga geçti. Siz bu durumu gören birisi olarak ne yapardınız?

Mustafa'nın ve Bilal'in birbirleriyle çok iyi anlaştıklarını biliyorsunuz. Ahmet de onlarla arkadaş olmak istiyor. Fakat Mustafa ve Bilal sürekli olarak Ahmet'in yapmak istemediği şeyleri ona yaptırmaya çalışıyorlar. Çantalarını taşımak, beslenmesini paylaşmaya zorlamak ve harçlığını vermesini istemek gibi... Siz bu durumu gören birisi olarak ne yapardınız?

Pelin, Sude ve Ecem pek çok zaman okula yeni ve pahalı eşyalarla geliyorlar. Sınıflarındaki Büşra ise bu tür şeyleri alacak parası olmadığı için eski eşyalarını kullanmaya devam ediyor. Pelin, Sude ve Ecem bu nedenle Büşra ile sürekli olarak "Fakir!" diyerek alay ediyorlar. Siz bu durumu gören birisi olarak ne yapardınız?

Celal, İsmail'le arada sırada tartışıyor. Bu tartışmaları genellikle Celal başlatıyor ve İsmail'i sınıftaki diğer çocukların önünde itekliyor. İsmail bu durumlardan rahatsız olsa da sesini çıkaramıyor. İsmail teneffüse çıkarken Celal özellikle İsmail'e çarpıyor ve onu düşürüyor. Celal, İsmail'e "Görmüyor musun? Önünde ben varım. Neden çarpıyorsun bana?" diyor. Siz bu durumu gören birisi olarak ne yapardınız?

5. OTURUM

KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM

AMAÇ

Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin ve izleyicilerin akran zorbalığı ile baş edebilmesi

KAZANIMLAR

Bu etkinliğin sonunda öğrenciler;
Akran zorbalığına maruz kaldıklarında göstermeleri beklenen baş etme davranışlarını sergileyebilir.
İzleyici rolünde oldukları durumlarda göstermeleri beklenen baş etme davranışlarını sergileyebilir.
Programın amaçları doğrultusunda yapılan etkinliklerden elde ettikleri kazanımları kullanabilir.

MATERYAL

Tahta, kâğıt, kalem, sunum, FORM-8: Kendimi Değerlendiriyorum

YÖNTEM VE TEKNİK

Soru-cevap, tartışma, örnek olay, rol oynama

SÜRE

40 dakika

SÜREÇ

Uygulayıcıya Not: Bu oturum uzaktan eğitim kapsamında gerçekleştirilecekse oturum ilk 4 basamaktaki süreç uygulanmadan doğrudan 5. basamağa geçilerek uygulanır.

1. Öğrencilere bir önceki oturumda yapılan çalışma hatırlatılarak oturum başlatılır.

Gönüllü 4-5 öğrenci belirlenir ve farkındalık programı kapsamında daha önce çalışılan senaryo, hikâye ya da örnek durumlardan biri seçilerek öğrencilere rolleri dağıtılır.

Uygulayıcıya Not: Öğrenci seçiminde sınıfınızda eğer akran zorbalığı yapan ve akran zorbalığına maruz kalan öğrenci varsa bu sürece beraber dâhil edilmemesine dikkat edilir.

Uygulayıcıya Not: Senaryo, hikâye ya da örnek durum seçiminde öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine ve rol yapma becerilerine uygun bir seçim yapılmasına dikkat edilir.

2. Öğrencilere birkaç dakika verildikten sonra sınıf önünde öğrencilerin verilen senaryo, hikâye ya da örnek duruma göre rol yaparak canlandırma yapımları istenir.

3. Öğrencilerin rol yapımları bittikten sonra sınıftaki diğer öğrencilere rol yapan öğrencilerin neler yaşamış, düşünmüş ve hissetmiş olabilecekleri sorulur ve konu tartışılır. Daha sonra rol yapan öğrencilere canlandırma sırasında ne düşündükleri ve hissettikleri sorulur.

4. Daha sonra rol yapan öğrencilerin kullandıkları baş etme becerileri tartışılır; etkin olmayan baş etme becerileri varsa etkin baş etme becerileriyle değiştirilir.

Uygulayıcıya Not: Eğer yeterli süre varsa başka öğrenciler ve başka senaryo ile süreç tekrarlanabilir.

5. Rol oynama etkinliği bitince ekte bulunan "Kendimi Değerlendiriyorum-Sorular" (FORM-8) dağıtılır. Daha sonra öğrencilere Form 8'de bulunan hikâye okunur ve öğrencilerden akran zorbalığı durumlarındaki roller, baş etme becerileri ve kendilerinden beklenen davranışlarla ilgili formu doldurmaları istenir.

6. Daha sonra formdaki ifadeler sınıf içinde tartışılarak oturum sonlandırılır.

5. Etkinlikte Kullanılan Hikâye:

Mehmet teneffüste okul kantini civarında dolaşırken kantinden simit alan Nuri'den simidini kendisine vermesini ister. Nuri ilk başta itiraz etse de Mehmet ona kaba şekilde davranır ve Nuri'yi iter. Nuri istemeden simidini vermek zorunda kalır. Günün geri kalanında Nuri yiyecek alamaz ve o gün okulda aç kalır.

Diğer teneffüsteyse Mehmet bu sefer kantinden çikolata alan Esin'den çikolatasını kendisine vermesini ister. Esin istemeyerek Mehmet'e çikolatasını verir. Mehmet, Esin'e "Aferin ana kuzusu! İşte böyle benim dediklerimi yapacaksın!" der. Meltem arkadaşlarının başına gelen olayları görmüştür ve Mehmet'in yaptıkları karşısında şaşırılmıştır.

Meltem ertesi gün Mehmet'in Nuri'nin tostunu almaya çalıştığını görür. Meltem, Mehmet ve Nuri'nin yanına giderek "Mehmet senin yaptığın doğru bir davranış değil. Dün simidini aldığın için Nuri aç kaldı. Yine onun yemeğini alıyorsun." der. Bu sırada Nuri, "Meltem haklı. Dün zorla yiyeceğimi aldın. Bugün yiyeceğimi vermeyeceğim. Esin'in de çikolatasını alırken gördüm seni. Kimse sana zorla yiyeceğini vermek zorunda değil! Bizden uzak dur!" der. Mehmet "Siz bana karışamazsınız!" der. Meltem "Bu yaptığın doğru bir davranış değil. Seni öğretmenimize söyleyeceğiz." der.

Meltem, Nuri ile oradan uzaklaşarak öğretmenlerinin yanlarına giderler. Öğretmenlerine Mehmet'in yaptıklarını anlatırlar. Öğretmen Meltem'i ve Nuri'yi dinledikten sonra konu ile ilgileneceğini söyler.

FORM 8 KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM- SORULAR

1-2. Sınıflar için

Yukarıdaki hikâyeyi okuduktan sonra aşağıdaki ifadeleri inceleyiniz ve size uygun seçeneğin altındaki bölüme (X) işareti koyunuz.

	DOĞRU	YANLIŞ	BİLMİYORUM
Mehmet'in yaptığı davranışlar akran zorbalığıdır.			
Nuri ilk başta yalnız kaldığı için akran zorbalığına karşı çıkmamıştır.			
Esin bu hikâyede izleyici rolündedir.			
Meltem akran zorbalığına başarılı bir şekilde karşı çıkmıştır.			

FORM 8 KENDİMİ DEĞERLENDİRİYORUM- SORULAR

3-4. Sınıflar için

Yukarıdaki hikâyeyi okuduktan sonra aşağıdaki ifadeleri inceleyiniz ve size uygun seçeneğin altındaki bölüme (X) işareti koyunuz.

	DOĞRU	YANLIŞ	BİLMİYORUM
Mehmet'in yaptığı davranışlar akran zorbalığıdır.			
Nuri ilk başta yalnız kaldığı için akran zorbalığına karşı çıkamamıştır.			
Esin bu hikâyede izleyici rolündedir.			
Meltem akran zorbalığına başarılı bir şekilde karşı çıkmıştır.			
Meltem'in ve Nuri'nin öğretmenlerinin yanına giderek Mehmet'in yaptıklarını anlatmalarına gerek yoktu.			
Nuri, Mehmet'in yaptıklarını ailesine de söyleyebilirdi.			
Mehmet'in Esin'e "Aferin ana kuzusu!"demesi komikti.			

FORM 9 AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI UYGULAYICI DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form farkındalık programını uygulayan uygulayıcı tarafından doldurulacak ve Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisine teslim edilecektir.

Okulun adı:

Ugulayıcının adı:

Tarih:

Sınıf:

Programa katılan öğrencilere ilişkin bilgiler:

Oturum	Uygulama Tarihi	Kız	Erkek	Toplam
1. Oturum				
2. Oturum				
3. Oturum				
4. Oturum				
5. Oturum				

Farkındalık eğitimine ilişkin değerlendirmeler

Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra ifadeye ilişkin değerlendirmenizi Hiç Katılmıyorum (1) ile Tamamen Katılıyorum (5) arasında puanlayınız. Değerlendirmenizi uygun rakamı daire içine alarak belirtiniz.

	1	2	3	4	5
Oturum amaçları programın genel amaçlarına uygundu.	1	2	3	4	5
Oturum amaçları ile içerik uygundu.	1	2	3	4	5
Oturumda yer alan yönergeler öğrenciler için açık ve anlaşılırdı.	1	2	3	4	5
Oturumda yer alan açıklamalar öğretmen için yeterliydi.	1	2	3	4	5
Oturumda çalışılan içerik öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun seviyedeydi.	1	2	3	4	5
Oturum süresi yeterliydi.	1	2	3	4	5
Oturum sonunda programın amaçlarına ulaşıldı.	1	2	3	4	5

AKRAN ZORBALIĞI FARKINDALIK PROGRAMI KAYNAKÇA

AAkay, Y. (2019). İlkokul Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Duygusal Farkındalık Etkinliklerinin Akran Zorbaliğini Önlemede Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 44, 205-227

Drew, N. (2010). *No Kidding about Bullying: 125 Ready-to-use Activities to Help Kids Manage Anger, Resolve Conflicts, Build Empathy, and Get Along, Grades 3-6*, Minneapolis: Free Spirit Pub.

Graham, S. (t.y.). "Bullying: A Module for Teachers," American Psychological Association, <http://www.apa.org/education/k12/bullying>. Erişim tarihi: 18.04.2021

Monique Burr Foundation For Children (t.y). MBF Child Safety Matters <https://www.mbfpreventioneducation.org/why-use-our-programs/mbf-child-safety-matters/> . Erişim tarihi: 15.04.2021

Juvonen, J., & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual Review of Psychology*, 65, 159-185.

Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2):207-227

Rigby, Ken. (2003). *Stop the bullying: a handbook for schools*. Melbourne: Australian Council for Educational Research Ltd.

Sacramento State Faculty (t.y.). *Classroom Bullying Materials*. <https://www.csus.edu/faculty/m/tigliac/cbm.html> . Erişim tarihi: 16.04.2021

Webwise (t.y.). *Up2Us Anti-Bullying Kit*, <https://www.webwise.ie/up2us-2/> . Erişim Tarihi: 15.04.2021

Bu kitap Millî Eğitim Bakanlığı tarafından UNICEF'in finansal desteği ile Zorlayıcı Yaşam Olaylarında Psiko eğitim Projesi (ZOYOP) kapsamında hazırlanmıştır.

Bu kitap Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
Para ile satılmaz.

Özel Eğitim ve
Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

